

Vratislav Podroužek: Získávání češtví

Posudek vedoucího bakalářské práce

Vedoucí: Tomáš Samek, Ph.D.

Bakalářská práce Vratislava Podroužka zkoumá, jak je nám základní školou vštěpováno vědomí příslušnosti k českému národu, a to zejména v hodinách češtiny a vlastivědy. Je cenné, že se přitom neomezuje jen na rovinu přímé fakticity, nýbrž pojímá téma daleko komplexněji, v celé šíři jeho odstínů emotivních, ideových, interakčních a narativních, vědomě reflektovaných i podprahových, symbolických i ikonicko-deiktických. Kromě této fundamentální širokospektrálnosti ve vnímání nacionalismu jakožto (často neuvědomované) náplně výchovně-vzdělávacího procesu patří k nesporným přednostem práce tyto její charakteristiky:

1. (Sebe)reflexivní komponenta: tu považuji za její vůbec nejsilnější stránku práce. Autor citlivě reflektuje svou pozici v terénu nikoli jako danost, nýbrž jako proces postupného etnografického vrůstání do prostředí, které ho nejprve vnímá poněkud nedůvěřivě jako cizorodý prvek, aby se mu postupně otevíralo tak, že nakonec se interakce s výzkumníkem stává nedílnou součástí žákovského soutěžení o prestiž: na rozdíl od mnoha jiných studentů, kteří sahají po Bourdieuovi jen proto, že se to od nich očekává, aniž tím ovšem textu propůjčují větší hloubku, autor dokáže bourdieuovskou perspektivu přetavit v živou, zajímavě podanou pasáž zrcadlící jak proměny v sociálním poli, které způsobil tím, že do něho vstoupil, tak dynamiku postupného uvědomování si rozporu mezi výzkumníkovým očekáváním a realitou terénu, který mu neposkytuje hned dostatek šťavnatých příkladů toho, pro co si tam původně přišel. Výzkumník je tu podán jako lovec toužící lapit zkušenost, na niž byl předpřipraven teoretickou literaturou; lovec, který je zpočátku zklamán, když zjistí, že skutečnost je daleko tišší, nenápadnější a méně exemplární, než očekával. Kreativní vypořádání se s tímto aspektem terénního výzkumu je ukázkou toho, jak by měla vypadat etnografická složka bakalářské práce: jako přemýšlivý zážitek, kterým překvapuje všechny aktéry včetně autora samého a dává mu možnost dospět ke zralejší

výzkumnické pozici, která nakonec chápe, že ty tišší a nenápadnější projevy sociality mohou být daleko zajímavější než grandiózní vjemy, po nichž zprvu pásl.

2. To vše je podáno poctivě a přitom se smyslem pro humor, který nešetří autora, školitele ani aktéry v terénu. Humor a reflexivní komponenta tu úzce souvisejí: obojí má společný základ v autorově schopnosti nadhledu. Bylo by zlé, kdyby zůstalo jenom u něho: jenže Vratislavu Podroužkovi slouží nadhled jen jako překlenovací můstek, po němž se dostává k ještě plnější účasti tom, co se (mu) děje v terénu. Zúčastněnost tak neustále přechází v pozorování a pozorování v novou, ještě hlubší a poučenější účast. Tato dynamika nadhledu a participace, odstupu a prožitku patří rovněž ke kladným stránkám textu.
3. Makrosociální skutečnost (nacionalismus) je zde předvedena, ukázána a zažívána mikrosociálně – v osobních i skupinových interakcích v prostředí školy. Goffman je autorovi stejně platným průvodcem jako Bourdieu, přičemž nejcennější je to, že se tu nenásilně a synkreticky potkávají a podávají si ruce.
4. Tím se dostávám k další přednosti práce: je metodologicky natolik procítěna, že nepotřebuje samostatnou metodologickou pasáž: metodologickou reflexi ve větší či menší míře najdeme prakticky na každé straně textu.
5. Ambivalence pojmu nacionalismus, jež autor odmítá používat apriorně buď jen záporně, anebo kladně, je komplementární s ambivalencí pozice výzkumníka. Tyto (možná i nechtěné, leč působivé) komplementarity vytvářejí příjemný, harmonický dojem z vnitřní strukturace sdělení.
6. Student dokázal do textu ústrojně vkomponovat i poznatky z jiných než úzce antropologických oborů, aniž tím antropologii znásilnil. Spíše její perspektivu rozšířil a obohatil podobně, jako to známe z děl některých antropologů, kteří dokáží podobně jako Vratislav Podroužek spájet poznatky literární vědy se sociokulturní antropologií ve smysluplný amalgám (zde mám na mysli zejména pasáže o aktualizaci s poukazem na Mukařovského teorémy).

7. Autorova zjištění jsou empiricky podložená, mnohdy neotřelá a nová, nadto přesvědčivá svou názorností a způsobem podání. Těžko v tomto směru požadovat po bakalářské práci v antropologii víc.

V bodech shrnu i některé nedostatky:

1. Autor sice pracoval dlouhodobě a věnoval tématu velkou intelektuální energii; velmi poctivě konzultoval a předkládal první varianty textu; přesto je škoda, že několik málo pasáží již vzhledem k termínu nestihl se školitelem důkladněji probrat: mohly být ještě lepší než nyní.
2. Totéž, leč radikálněji platí o pravopisu: škoda, že již autor nestihl dát práci ke korektuře kvalifikovanému bohemistovi. Pěkné a chytře formulované myšlenky tu jsou podávány pravopisem, jehož nedostatečnost je v žalostném kontrastu s myšlenkovou úrovní sdělovaného.
3. Strana 18 je celá prázdná – opět zřejmý plod spěchu, v němž byla prováděna finální editace.

Jde vesměs o nedostatky formálního rázu, které však nemohou zvrátit celkový dojem, jež si čtenář z této bakalářky odnáší – totiž že jde o jednu z nejlepších a nejinspirativněji napsaných bakalářských prací, které byly na našem oboru kdy odevzdány. O celkovém hodnocení tudíž nemám pochyb: práci **doporučuji k obhajobě a navrhuji pro ni hodnocení známkou výborně.**

V Praze 11. 8. 2015

Tomáš Samek